

L y m b u s

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Lymbus

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Budapest
2015

Lymbus

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Főszerkesztő
Ujváry Gábor

Felelős szerkesztő
Lengyel Réka

Olvasószerkesztő
Nyerges Judit

A szerkesztőbizottság tagjai:

Boka László, Fazekas István, Gecsényi Lajos, Jankovics József, K. Lengyel Zsolt, Katona Csaba, Kollega Tarsoly István, Mikó Árpád, Monok István, Oborni Teréz, Pálffy Géza, Petneki Áron, Szentmártoni Szabó Géza, Varga Katalin

A szerkesztőség címe: 1118 Budapest, Ménesi út 11–13.
E-mail: lereka@freemail.hu

A kötetet kiadja

*a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, a Klebelsberg Kuno Alapítvány,
az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, a Magyar Országos Levéltár,
a Nemzetközi Magyarástudományi Társaság
és az Országos Széchényi Könyvtár.*

Balassi
Intézet

archívum
Magyar Nemzeti Levéltár

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

HU ISSN 0865 0632

Kiadja az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Felelős kiadó: Fodor Pál főigazgató

Borítóterv: Csizmadia Kata

Nyomdai előkészítés: MTA BTK Történettudományi Intézet

tudományos információs témacsoport

A nyomdai munka: Prime Rate Kft.

Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

Tartalom

- 7 SZILÁGYI EMŐKE RITA
Oláh Miklós epitaphiuma Brodarics István halálára
- 17 KRUPPA TAMÁS
Megjegyzések a Bocskai-féle kiáltvány és Rimay portai orációjának hátteréhez
- 39 JANKOVICS JÓZSEF
Báthory Gábor meggyilkolásának újabb változata
– Egy koronatanú elbeszélése alapján
- 45 SZABÓ ANDRÁS PÉTER
David Genersich lócsei krónikája (1643–1658)
- 73 KOMJÁTI ZOLTÁN IGOR
„...a füleki főkapitányságra csábrági Koháry Istvánt kegyesen kijelölöm...” Koháry István főkapitányi kinevezése Fülek végvárába 1667-ben
- 83 MIHALIK BÉLA VILMOS
Thuránszky Tamás Antal, egy magyarországi konvertita a római Ospizio dei Convertendiben 1674–1675-ben
- 97 LŐKÖS PÉTER
„Die Stadt und Vestung / mit allen was darinnen ist / ohne List und Betrug zu übergeben” Egykorú német röplap Eger 1687-es visszafoglalásáról
- 105 NAGY KORNÉL
Az erdélyi örmények két örmény nyelvű kérelme a Szentszékhez 1689-ből
- 125 BUJTÁS LÁSZLÓ
A leideni református egyház magyarországi és erdélyi pártfogoltjai (1648–1698)

- 141 TÓTH FERENC
Az irodalom és a diplomácia vonzásában. Charles Gravier,
Vergennes grófja François de Tott báróhoz írt levelei, 1. rész
- 171 MÁTYÁS-RAUSCH PETRA
A szatmári arany- és ezüstmányászat helyzete a Hans Feigel féle
kamarai jelentés alapján (1573)
- 195 ANTAL ALEXANDRA
A bécsi Magyar Hírmondó mecénatúrájának ismeretlen forrásai
(Berkeny János Sámuel levelei gróf Széchényi Ferenchez)
- 203 NAGY-LUTTENBERGER ISTVÁN
A badeni dandár naplója az 1809. évi magyarországi hadjáratról
- 231 GURZÓ K. ENIKŐ
„Fölfedeztük külföldi magányában.” Humborg Adolf
és Szentkláray Jenő kiadatlan temesvári kéziratai
- 253 SAS PÉTER
A kolozsvári Szent Mihály-templom körül felépített épületek
leírása a római katolikus egyház ingatlan és ingó leltárában
(Kolozsvár, 1864. december 7.)
- 289 VESZTRÓCZY ZSOLT
Történetírás és magyarságkép (A Matica slovenská történeti
munkássága az egykorú vizsgálati jegyzőkönyv tükrében, 1875)
- 319 RÓZSAFALVI ZSUZSANNA
Mikszáth Kálmán levele Révay Mór Jánoshoz
- 323 ILLYÉS BOGLÁRKA
Az új magyar zene párizsi követe. Zágon Géza Vilmos pályája
és válogatott levelezése
- 359 LAKATOS ARTUR
Betekintés az 1945-ös kolozsvári munkásság kulturális igénye-
ire a Kommunista Párt sejtgyűlési jegyzőkönyveinek tükrében
- 385 RÁCZ JÁNOS
Az 1956-os forradalom és a Brit Kommunista Párt:
egy határozathozatal nehézségei

Thuránszky Tamás Antal, egy magyarországi konvertita a római Ospizio dei Convertendiben 1674–1675-ben

1674. november 29-én a római Porta di Ripetta környékén egy messziről érkező vándor tűnt fel a folyami kikötő környékének tömegében.¹ Az Ospizio dei Convertendit kereste, amely bő egy évvel korábban nyitotta meg kapuit. A férfi Thuránszky Tamás Antal volt, aki Magyarországról, valószínűleg Pozsonyból érkezett az Örök Városba. Majdnem három hónapot töltött az Ospizióban, és alighanem ennek az időszaknak a végétével keletkezett az a levél- és versorozat, amelyet az alábbiakban közreadunk. Azonban előbb érdemes röviden áttekinteni, hogy ki volt Thuránszky Tamás Antal, és hogy milyen célt is szolgált az Ospizio, amelyben hosszabb időt töltött római tartózkodása során.

Thuránszky származásáról keveset tudunk. Turóc megyéből származott, evangélikus családból. A turiki és komjáthnai Thuránszkyak családfáján nem találjuk nevét,² így származása bizonytalan. Az első bizonyosan ismert adat Pozsonyból származik, ahol 1670-ban az Auer családnál lett nevelő. Ebben az időszakban, 1669–1670-ben három műve jelent meg.³ Az egyik művét, a *Gratulatiót* Thomae Illés pozsonyi evangélikus rektornak ajánlotta, aki abban az évben Boroszlóba (Wrocław) kapott meghívást, így elhagyta Pozsonyt. Thomae utóda Püringer (Bühringer) Jánost lett, akinek Thuránszky a másik 1669. évi munkáját, az *Applausust* ajánlotta, amikor Püringer még conrector volt.⁴ Ezek alapján feltételezhető, hogy 1669 körül végzett a pozsonyi evangélikus gimnáziumban, majd külföldi tanulmányútjának finanszírozása miatt vállalatott nevelőséget az Auereknél. 1670-ben megjelenő munkáját, a Pozsony városát bemutató és dicsőítő *Encomium* már mint az Auer család nevelője jegyzi. Valószínűleg ebben az időben gyűjtött támogatást egyetemi tanulmányaihoz, melyeket a strassburgi egyetemen kezdett meg 1670. október 15-én, a filozófiai fakultáson. Ezt követően 1672-ben a nyári szemeszterben a jénai egyetemre iratkozott be.⁵ Ezt követően valószínűleg Lipcsében is tanult a Natio Polonica tagjaként, ugyanis egyetemi tanárainak, közte a Natio Polonica seniorának, az egyetem rektorának, Valentin Albertinek és Johann Adam Schertzernek a Natio alseniorának, valamint Friedrich Geißler jogászprofesszornak címezve maradt

¹ ASV, Ospizio, vol. 5., fol. 3v–4r.

² A család történetét feldolgozó, 20. század eleji munka csak megemlíti személyét mint a családba be nem sorolható rokont: THURÁNSZKY, 1938, 218.

³ SZINNYEI, 1914, 143.; RMK II. 333–334, 343.

⁴ MARKUSOVSKY, 1896, 71–74.

⁵ SZÖGI, 2011, nr. 1124., 2460. Itt szeretném megköszönni Tóth Gergelynek a pozsonyi evangélikus gimnáziummal kapcsolatos tanácsait, és hogy felhívta figyelmemet Thuránszky egyetemi tanulmányaira.

fent egy 1673-ban Lipcsében egy kiadványa.⁶ Ennek címlapján Thuránszky mint az országból elmenekült személyt jelzi önmagát: „pro tunc a patriis sedibus exulatus”.

Éppen emiatt kétséges, hogy tanulmányait követően Thuránszky visszatért-e Magyarországra és Pozsonyba. Az 1670 utáni ellenreformációs hullám ugyanis egyre jobban rányomta bélyegét a városra. Amikor 1672-ben a jezsuiták temploma körül heves konfliktus tört ki, a polgárság egyik vezetőjeként épp a korábban Thuránszkyval is kapcsolatban álló Johann Ernst Auer pozsonyi szenátor, evangélikus felügyelőt találjuk.⁷ Közvetve talán már ezek az események, de még inkább az 1674. évi hírhedt gályarab per hatással lehetett Thuránszkyra is. Nem tudjuk, hogy katolizálása mikor történt, de az Ospizio regisztruma alapján úgy tűnik, már katolikusként érkezett meg Rómába.

Az Ospizio nem sokkal Thuránszky római érkezése előtt, 1673. augusztus 15-én nyitotta meg kapuit, de előzményei a 17. század elejére nyúlnak vissza. Már 1575-ben felmerült a kérdés a római Kúrián, hogy miként lehetne felhasználni a szentévet a protestánsok visszatérítésére.⁸ A Néri Szent Fülöp által alapított világi papi közösség, az oratoriánusok kezdeményezésére végül 1600-ban alakult meg egy önálló Kongregáció, a Congregatio de iis qui sponte veniunt ad fidem.⁹ A Kongregáció célja az volt, hogy segítse a Rómába érkező protestánsokat abban, hogy könnyebben kapcsolatba léphessenek a Szent Péter Bazilika jezsuita gyóntatóival, vagy a katolikus oktatást felvállaló külföldi szemináriumokkal. 1618-tól a Kongregáció a Szent Hivatal felügyelete alatt állt, de a megfelelő intézményi és pénzügyi háttér továbbra is hiányzott.¹⁰

Emiatt a kezdeményezés a 17. század második felére kezdett kimerülni. Az 1655-ben VII. Sándor néven pápának megválasztott Fabio Chigi korábban hosszú időn keresztül a Német-Római Birodalomban volt nuncius, és részt vett a vesztfáliai béketárgyalásokon is. Ez az időszak mély benyomást tett rá, és a missziókról, a felekezeti váltásról vallott nézeteire. Ennek hatására is a Szent Hivatal 1658. november 20-i ülésén a kongregációt Congregatio de conversis ad fidem adiuvandis néven újjászervezték, hogy hatékonyabban segíthesse – nemcsak pénzügyileg – azokat, akik katolizálni kívánnak. VII. Sándor egy olyan pedagógiai-kommunikációs formát kívánt meghonosítani, amely párbeszéd által kívánt meggyőzni és áttéríteni.¹¹

VII. Sándor tevékenységének is köszönhető, hogy felmerült egy, a katolizálni kívánó protestánsok számára létesítendő zarándokház létrehozásának terve. Három irányból is megvolt a szándék erre, az oratoriánusok, a pápa és a Szent Hivatal, illetve a jezsuiták részéről is. Végül ez a három szándék összekapcsolódott. A Kongregáció 1671 nyarán döntött arról, hogy a konvertitákkal való törődés biztosítására intézményes hátteret

---

⁶ *Strena Viris Magnificis, Maxime Reverendis ... Atque Excellentissimis Nationis Polonicae, Dn. Val. Alberti ... Dn. Jo. Ad. Schertzero ... Dn. Frid. Geislero ...: Dominis Fautoribus, Patronis ac Mecaenatibus, post Deum, unice suspiciendis, ipsius Kalendis Ianuariis qua licuit devotione ac pietate*, Lipsiae, Literae Spörelia-nis, 1673.; vö.: <http://www.gbv.de/vd/vd17/39:127493Z> (utolsó letöltés: 2014. szeptember 30.)

⁷ KÁDÁR, 2014, 209.

⁸ MATHEUS, 2005, 178.

⁹ FOSI, 2011, 218.

¹⁰ MATHEUS, 2005, 180.

¹¹ FOSI, 2011, 177–180.

kellene teremteni, ezért kérvénnyel fordult a pápához egy zarándokház létesítése végett. X. Kelemen pápa végül valószínűleg 1673 kora tavaszán döntött egy épület megvásárlásáról és a konvertita zarándokház megalapításáról. Miután azonban a Kúria terve lassan haladt, az oratoriánus Mariano Sozzini is működésbe lépett, és 1673. augusztus 15-én megnyitotta az Ospizio dei Convertendit egy kis házban, a San Giovanni dei Fiorentini templomhoz közel. Azonban ez hamar kicsinek bizonyult, és ezért 1674. július 2-án átköltöztek a Porta di Ripetta közelében, a pápa által vásárolt épületbe.¹²

Az Ospizio felügyeletét ellátó kongregáció a pápai udvarmester (*maggiordomo*) alá tartozott, miután a pápa által vásárolt palotába való költözéssel a testület formális függésbe került az Apostoli Palotától.¹³ A kongregáció tagjai (*deputati, fratelli*) a római klérus és nemesség köréből kerültek ki. Valószínűleg tizenkét tagú testület lehetett, amely havonta ülésezett, de valójában kilenc személynél több sosem volt jelen. A testület tagjai különböző funkciókban látták el az Ospizio vezetését, amelynek élén a rektor állt, míg a konvertitákkal való közvetlen foglalkozásért a katekéták feleltek. Emellett természetesen a kongregációnak fontos tagja volt a titkár, a kincstárnok és a prokurátor is.¹⁴

A zarándokházaba érkező, katolizálni kívánó protestánsok ott tartózkodásának idején napi többórás katekizmusoktatás, lelkigyakorlat, egyházi könyvek közös olvasása, különféle mise- és templomlátogatások, az imák és szent énekek tanulása töltötte ki. Emellett megismerték a Város legjelentősebb templomait, a Szent Lépcsőt (Scala Santa), a katakombákat, valamint jótékonyági intézményeket, hogy saját szemükkel láthassák a katolikus egyház irgalmasságát és nagyvonalúságát. Az átlagos tartózkodási idő négy-hat hétig tartott, amely az Inkvizíció előtt a protestáns hit ünnepélyes megtagadásával, az ehhez kapcsolódó gyónással és elsőáldozással, illetve ideális esetben a bér-málkozással zárult. Ezt követően még pár napig a házban maradhattak a konvertiták.¹⁵

Az ispotályhoz érkezőket az igazgató rektor elé vezették, és megjelent az egyik katekéta is, akivel együtt kikérdezték a jelentkezőt. Az alapadatokat egy regiszterkötetbe vették fel, de a kikérdezés kiterjedt a szülők vallására, a korábbi életútra, az áttérés motivációjára is. Azonban sajnos ezek a részletes „életútinterjúk” csak 1689–1702 közötti időszakból maradtak fent, ráadásul szembeűnő a sokszor hasonló érvelés és narratíva, ami arra mutat, hogy a konvertálni szándékozók tudták, milyen érvekkel kerülhetnek be az intézménybe.¹⁶

Ide érkezett meg 1674 novemberének végén Thuránszky Tamás Antal, ám nem ő volt az első magyar. 1674. május 1-jei érkezéssel jegyezték fel az Ospizio regiszterébe Martino di Presborgiát, akinél ugyan nem tüntettek fel származási helyet, de a „di Presborgia” szinte bizonyosan pozsonyi származást feltételez.¹⁷ Ő azonban csak két hetet

¹² MATHEUS, 2012, 89–95.

¹³ Uo., 96.

¹⁴ Uo., 122, 127. Az Ospizio dei Convertendi rendszabálya az egyes tisztviselők feladatairól: PAGANO, 1998, 356–365.

¹⁵ MATHEUS, 2005, 185–186.

¹⁶ Uo., 191–193.

¹⁷ ASV, Ospizio, vol. 5., fol. 2v–3r.

maradt, majd május 15-én elhagyta a zarándokházat. Semmilyen más adatot nem jegyeztek fel róla, így elképzelhető, hogy csupán külső vendégként fogadták be.

1673–1700 között, tehát az Ospizio első három évtizedében összesen 42 magyar érkezett velük együtt az Örök Városba. Közülük tizennégy személyre vonatkozóan nem maradt fenn arra utaló adat, hogy az Ospizióban való tartózkodás idején elhagyták volna hitüket, így már vagy korábbi katolizálás, vagy sikertelen áttérési kísérlet esete feltételezhető. Közük volt Thuránszky Tamás Antal is, akiről azonban a regiszterkötet és a köszönővers, valamint annak kísérőlevele segítségével többet is megtudhatunk.

A regiszterkötet alapján látható, hogy a protestáns hit megtagadására, és a bérmlásra nem az Ospizióban való tartózkodás idején került sor, emiatt valószínűsíthető, hogy az már korábban megtörtént. Ráadásul a kötet megjegyzés rovatába feljegyezték Thuránszkyról, hogy a Porta Angelica közelében lett remete. Ez az Ospizio költözésének története alapján válik érthetővé. Ugyanis, amint azt említettem, amikor Thuránszky megérkezett 1674 őszén, akkor a zarándokház a Porta di Ripetta környékén fogadta az érkezőket. Azonban ez hamarosan ismét szűkösnek és az Apostoli Palotától túl távol esőnek bizonyult, ezért ismét a költözés igénye merült fel, ekkor került a látókörikkbe a Porta Angelica közelében fekvő Santa Maria delle Grazie templomhoz kapcsolódó remeteközösség épülete.¹⁸ Az átköltözés 1675. február 1-jén történt meg, tehát éppen abban az időszakban, amikor Thuránszky a zarándokház lakója volt. Az együttélés a remetékkel azonban nem volt zökkenőmentes, a feszültség a két közösség között egészen az 1680-as évek közepéig fennállt, amikor az Ospizio végül átköltözött a Borgo Nuovóra.¹⁹

A feszültségek ellenére, úgy tűnik, Thuránszky kapcsolatba került a remeteközösséggel. Az alább közreadott levele megerősíti,²⁰ hogy az Ospizióban „külsősként” (*exterus*) és vendégként (*hospes*) tartózkodott, vagyis nem a zarándokház céljának megfelelő, áttérési szándékból volt ott elszállásolva. Levelében kifejti, és Kempis Tamással érvel amellet, hogy addigi életvitelével kíván szakítani, amikor remetei módon Istennek tetsző életet szeretne élni. Éppen ehhez kéri az Ospiziót vezető oratoriánusok közül Mariano Sozzini,²¹ Francesco Gschwendter²² és Josephus Melgarin²³ segítségét, hogy ezt a célját elérhesse.

¹⁸ A környék a Via di Porta Angelica 1939-ben történt kiépítésével teljesen átalakult, eltűnt a Porta Angelica és a S. Maria delle Grazie templom is.

¹⁹ MATHEUS, 2012, 96–99.

²⁰ ASV, Ospizio, fasc. 36., fol. 20r.

²¹ Mariano Sozzini 1613-ban sienai nemes családban született. Huszonnyolc évesen lépett az oratoriánus papi közösségbe, amelynek 1662-ben prépostjává választották. Az Ospizio dei Convertendi alapításával már a kortársak elismerését is elnyerte, a neves jezsuita Athanasius Kircher a „németek apostolá”-nak nevezte őt. MATHEUS, 2012, 91.

²² Francesco Gschwendner 1624 körül született Salzburgban. 1624-ben érkezett Rómába, ahol a San Giovanni dei Fiorentini sekrestyése, Sozzini mellett az Ospizio társalapítója, a konvertiták katekizmus oktatásában vett részt. 1675. augusztus 26-án halt meg. PAGANO, 1998, 314; MATHEUS, 2012, 132.

²³ Josephus Melgarin az Ospiziót vezető Kongregáció tagjainak (*fratelli*) egyike volt, Gschwendner jó barátja. Alighanem hozzá köthető az a feljegyzés, amely megörökítette az Ospizio alapításának körülményeit. PAGANO, 1998, 313, 319.

Thuránszky célja, ilyen irányú jövőképe nem volt egyedülálló a korszakban. Sergio Pagano vizsgálata szerint az 1673–1700 között az Ospizioban regisztráltak mintegy 2%-a lett tagja valamilyen szerzetesi, papi vagy remeteközösségnek. Thuránszky az első és egyetlen magyar volt ebben az időszakban, aki így folytatta életét, és az első volt, aki remeteközösséghez csatlakozott. Bár Thuránszky korábbi „státuszát” nem jegyezték fel a regiszterbe, mivel tudjuk, hogy protestáns egyetemi tanulmányokat végzett és tanítós-kodott, így szempontjából az sem értelmetlen összevetés, hogy az Ospizio első három évtizedében rajta kívül legalább tizenegy személy más felekezeti papi személyként tért át itt a római katolikus hitre. Köztük volt egy anglikán püspök, hét protestáns lelkész, egy örmény pap, egy görög ortodox pap és egy bazilita szerzetes.²⁴ Magyarországról is több olyan protestáns érkezett ezekben az években, akik valamilyen módon köthetőek voltak a protestáns értelmiségi elithez, tanítói és lelkészi karhoz. Több tanuló mellett 1676-ban például Strezeniczky András trencsényi iskolamester érkezett az Ospizioba,²⁵ az 1685-ben érkező Újbányai Jánosról pedig feljegyezték, hogy prédikátor fia.²⁶ Két magyar prédikátor ismert ezekből az évtizedekből. Az 1685-ben ott járt Nicoló Cardórol (Kardos? Miklós) csak annyit tudunk, hogy erdélyi volt, és római tartózkodását követően a Német-római Birodalom felé vette útját.²⁷ Az 1702-ben Rómába érkező Giovanni Keimannról azt is tudjuk, hogy nagyenyedi volt, de későbbi sorsáról nem ismerünk feljegyzést.²⁸ Mindez tehát azt mutatja, hogy Thuránszky életútja, sorsának alakulása nem volt feltétlenül egyedi, még a magyar protestáns zarándokok között sem, csupán a szerencsés véletlennek köszönhetően valamivel több forrás maradt fent római időszakáról.

A levéllel együtt megmaradt Thuránszky néhány köszönőverse is, amelyek egyedüli címzettje Mariano Sozzini.²⁹ Ez alapján úgy tűnik tehát, hogy Sozzini közbenjárására sikerült Thuránszky Tamás Antalnak bejutnia a Porta Angelica melletti Santa Maria delle Grazie remeteközösségébe. Ezt követően Thuránszkyról nincs további forrásunk, életének későbbi szakasza így ismeretlen, de további római források talán segíthetnek majd tisztázni ezt is. A fennmaradt köszönőverseket egy rövid prózai rész vezeti be, amelyet egy disztichonban írt, Mariano Sozzinit dicsőítő vers követ. Ebben az oratoriánus előljárót VII. Sándor pápához hasonlítja, felemlítve azokat az erőfeszítést, amellyel a pápa Róma javát szolgálta.

Ezt az első, hosszabb verset ismét egy rövidebb prózai szöveg vezeti át három, egymástól elhatárolható költeményhez. Ebből az első, az *Eccho Conversorum* szapphói strófában íródott, amely a klasszikus latin költészetben a szerelmi líra versformája volt, így itt is az érzelmi kötődés erősítésére szolgálhat. Ezután ismét átvált disztichonra, és a *Calculus omnium Marianum amantium* az egymást váltó évszakok költői képével kap-

²⁴ PAGANO, 1998, 329, 338–339.

²⁵ ASV, Ospizio, vol. 5., fol. 9v–10r.

²⁶ ASV, Ospizio, vol. 5., fol. 31v–32r.

²⁷ ASV, Ospizio, vol. 5., fol. 30v–31r.

²⁸ ASV, Ospizio, vol. 5., fol. 76v–77r.

²⁹ ASV, Ospizio, vol. 36., 23v.

csolódik az *Ecchó*ban megjelenő, egymás után következő évek motívumához. Ezt követi szintén disztichon versformában a *Suspirium ad DEUM Patrem, Filium et Spiritum Sanctum*, amely az 1675. évi szentévre reflektálva dicsóítja Rómát és X. Kelemen pápát. Ugyanakkor itt kell azt is megjegyeznünk, hogy bár a jubileumi évek mindig nagy vonzerőt jelentettek a zarándokok számára, épp 1675-ben komoly visszaesést lehet regisztrálni. Ezt csak részben lehet a francia–holland háború hatásával magyarázni. Talán ennél is nagyobb hatása volt annak, hogy a híveknek lehetősége volt a szentévi búcsú elnyerésére saját országukban, így mentesülhettek a római zarándokút fáradalmaitól és veszélyeitől.³⁰

A köszönőverseket végül egy *dedicatio* zárja le. Thuránszky sajátkezű aláírása, a levéllel megegyező kézírás azt is megerősíti, hogy a versek szerzői autográfként maradtak ránk. A későbbiekben érdemes lenne összevetni mélyebb filológiai vizsgálattal a versek szövegeit Thuránszky korábbi, Pozsonyban megjelent műveivel, amely nemcsak esetleges szövegegyezéseket tárhatnának fel, hanem jobban rávilágítanának a szerző műveltségére, és érdekes összefüggésbe helyezhetné az evangélikus korszakban írt műveket és a katolikusként szerzett verseket is.³¹

Jelenleg csak az 1673-ban, Lipcsében megjelent munkája áll rendelkezésünkre.³² Ebből azonban csak egy-egy sort emelt át a Rómában kelt verseibe. Mivel a lipcsei mű is Újévre készült, az ehhez kapcsolódó sor részbeni átemelésére került sor:

Lipcse:

Mos fuit et priscis JANI dare dona KALENDIS,
Et pia Vota, novus prosper ut ANNUS eat.

Róma:

Mos fuit et priscis, nec nostro desiit aevo
Jani Kalendis fundere vota {viris / piis}.

Az ezt követő jókívánság is teljesen megegyező: „Nestoreos utinam videas laetissimus Annos”. A különbség csak az, hogy a lipcsei versben a hexameter sort nem követi pentameter, ellenben a római köszöntéssel.

Az 1673-ban keletkezett vers végén Lipcse dicséreténél ugyanúgy alakít ki kapcsolatot Pannónia dicséretére, mint a római vers esetében Itália és Pannónia között, amikor az Úrtól Itália védelmét kéri, és Múzsák révén Pannónia virágzását:

Lipcse:

Tanta tibi, poscit tenui modulamine Musa
Pannonis, et resonat; Lipsia semper Ave!

³⁰ MATHEUS, 2012, 65.

³¹ Itt szeretném megköszönni Lakatos Bálint barátomnak a szöveg összeolvasásában, értelmezésében, a versformák azonosításában nyújtott segítségét.

³² <http://www.gbv.de/vd/vd17/39:127493Z> (utolsó letöltés: 2014. szeptember 30.)

Róma:

Tanti Tibi poscit tenui modulamine Musa
Pannonis, et resonat {Vir Reverende, / Roma benigna,}³³ Vige!

A szövegközlésnél a prózai részeket folytatólagosan szedtük, míg a verseket az eredeti verssorbeosztás szerint adjuk közre. A tiszteleti címek, rangok nagybetűs szókezdését, az i és j betűk használatát meghagytuk. A rövidítéseket zárójel nélkül oldottuk fel. A vesszőhasználatot a szöveg értelméhez igazítottuk, míg a többi írásjelet az eredeti formában hagytuk meg. Szintén meghagytuk a versben csupa nagybetűvel szedett szavakat. A vers szerkesztésében Thuránszky egyes helyeken több, egymással behelyettesíthető szót is meghagyott, amelyeket egymás alá írva, kapcsos zárójellel fogott össze. A szövegközlésben az egyszerűbb szerkesztési technika érdekében a szóvariánsokat egymástól perjellel választottuk el, és kapcsos zárójelbe tettük őket.

Forrás

1.

Thuránszky Tamás Antal levele Mariano Sozzinihez, Francisco Gschwendterhez és Josephus Melarginhoz

ASV, Ospizio, vol. 36., fol. 20r–21v.

[20r]

Viri Plurimum Reverendi, Amplissimi, ac praeclarissimi, etc. Domini, Fautores, Patroni et Mecaenates Musarum benignissimi.

Diu multumque anxius haesi, Promotores pauperum et cumprimis conversorum benignissimi, utrum mihi extero, citra severioris audaciae notam fas esset, Reverendissimas Dominationes Vestras brevibus hisce compellere, desideriaque mea suspiriis juncta coram exponere. Sed vicit tandem cunctationem causae et desiderii bonitas, trepidantem fluctantemque mentem meam erexit singularis vestra benignitas, suavit denique et aliorum pietas, ut Vestrum prae aliis, qua licet modestia aucuparer patrocinium: certo persuasus, quod quemadmodum alii plurimi, qui Vestram venati sunt gratiam, eandem semper propitiam invenere, Vosque Patronos experti sunt, ita et ego mortalium minimus sum inventurus Promotoresque mearum rerum et desideriorum lucraturus.

Quandoquidem ea non sunt immodesta, sed unice ad Majorem Dei gloriam, Beatae Mariae semper Virginis honorem, Ecclesiae Catholicae incrementum et meam denique aliorumque sempiternam salutem, directa. Nempe, quod mutato praesenti statu et

---

³³ Vir Reverende – Roma benigna egymás alá írva, mindkét irányba kapcsos zárójellel kötve.

vitae genere, religiosum, illudque Eremiticum vitae genus, superis ita volentibus et fatis trahentibus amplecti cupiam. Religiosus siquidem status, veraciter Deo est gratus itidem efficitur Deo gratus, liber et Sanctus. Indubitato namque invenit suavissimam Spiritus Sancti consolationem, qui amore Dei et religionis, omnem carnalem abjecit, et sprevit delectationem. Consequitur insuper magnam mentis libertatem, qui aretam pro nomine ejus ingreditur viam mundanamque negligit curam. Et ut verbo rem expediam, religiosi status, (qui est Dei, citra omne dubium famulatus) hominem angelis reddit aequalem, Deo placabilem, Daemonibus terribilem et cunctis fidelibus commendabilem. O amplectendum ergo et sine mora³⁴ ad tale properandum servitium, quo summum obtinetur bonum et sine fine mansurum. Quod tamen servitium et vitae genus, cum mihi extero tam facile non liceat obtineri, Vestram, Fautores et Promotores aeternum suscipiendi, volui auxiliatricem gratiam aucupari. Quam si impetravero, enitar profecto suspiriis meis, ne vos unquam benignitatis et Christianae charitatis poenitere possit. Quod super est, Vivite Deo et Ecclesiae quam diutissime, felicissime! Haec sunt vota intima desideriiis piis juncta

Clientum minimi

Thomae Antonii Thuransky
Pannonii Conversi
m.p.

[21v] *Külzetten:*

Viris Plurimum Reverendis, Amplissimis atque Prae Clarissimis Domino Patrono Reverendo Patri Mariano, etc. Domino Patrono Reverendo Patri Francisco, etc. Domino Patrono Reverendo Patri Josepho, etc. Dominis Fautoribus, Patronis et Promotoribus meis aeternum debito observantiae cultu devenerandis, colendis.

2.

Thuránszky Tamás Antal köszöntőverse Mariano Sozzinihez

ASV, Ospizio, vol. 36., fol. 22r – 23v.

[22r]

Salutem ab ipso aeternae Salutis fonte Reverendissimae Dignitati Tuae precor meaque suspiria qua licet devotione commendo!

Vir Reverendissime, Generis splendore, pietate, eruditione omnique virtutum genere spectatissime etc., Domine Fautor, Patrone et Mecaenas Musarum benignissime, gratiosissime –

---

³⁴ Egykezűleg átjavitva erről: citra moram.

Quas Tibi nunc Grates referam, quae Vota rependam?
 O Mariane Pater pro pietate Tua?
 Non vis ingenii, non carminis ulla facultas
 Reddere pro meritis Magne Patrone potest.
 Sicut Alexander, cum nummum posceret, Urbem
 Magnifica cuidam pro bonitate dedit:
 Sic Tu Mecaenas, ubi nuper forte rogarem
 Paucula, mi jussu sunt data multa tuo.
 O Venerande Pater decus immortale futuri
 Temporis atque DOMUS Stella corusca NOVAE!
 Contulit in multos naturae gratia multa,
 Ast Tibi, quod multis non dedit, illa dedit.
 Te generis splendor, Te laudat et Inclyta VIRTUS;
 Te Pietas vivum vehit ad astra tua.
 Tu sacer es Christi Vates, velut maximus olim
 Romani assertor Scaevola Juris erat:
 Tu facienda doces, Tuque docenda facis.
 Sorte Tua vivis contentus, splendida mundi
 Nil curas, modo Te splendor in axe locet.
 Haud in Te generat ventosa superbia cristas,
 {Responsum / Consilium / Auxilium}³⁵ miseris Tu dare come soles.

Sit licet ergo longe minor, Mecaenas benignissime, virium mearum facultas, quam ut ad munificentiam Tuam³⁶ [22v] et meritis in me collatis³⁷ debita gratiarum actione respondere queat; malui tamen humilibus verbis beneficia percepta agnoscere (cum reddere non valeam) promptitudinemque gratiae mentis declarare, quam turpi silentio ingratus hospes videri, certo persuasus Reverendissimam Dignitatem Tuam affectum huncce meum pro ipso obligatissimae mentis effectu interpretaturam. Ea siquidem citra hoc est Virtus, pietas ea Reverendissimae Dignitatis Vestrae erga omnes, ut esse quasi non possit, nisi omnibus opem implorantibus prosit: et sicut coeleste illud jubar lucem habet, ut aliis communicet, obscura illustret, virtuteque sua in cuncta influat: ita Reverendissima Dignitas Vestra animum paterna christianaque benignitate ac charitate plenum, ut vacillantibus succurrat, lapsos erigat, erectos etiam pro ratione temporali pariter ac spirituali fulcro fulciat: quod me Christe unicum est virtutis genus, quo mortales ad supremi Numinis similitudinem assurgunt, aeternaque praemia indubitato percipiuntur. Quae priusquam et³⁸ Reverendissima Dignitas Tua largissime percipiat,

³⁵ Responsum – Consilium – Auxilium egymás alá írva egy kapcsos zárójellel összefogva mutat a *miseris Tu dare come soles* sor elé.

³⁶ Grammatikailag tárgyesetet kíván meg, ám az eredeti szövégek rövidítése nem –m rövidítésre utal.

³⁷ Egyidejűleg átváltva *meritam me collata* alakról.

³⁸ Egyidejűleg beszűrve a két szó közé.

mihi quoque in praesentiarum pro Reverendissima Dominatione Tua devotum suspirium, loco praemii, adjicere liceat. Nam –

Mos fuit et priscis, nec nostro desiit aevo
Jani Kalendis fundere vota {viris / piis}.³⁹
Solvam igitur Votum devoto ex pectore promptum
Quod res, quod tempus postulat et pietas:
Nestoreos utinam videas laetissimus Annos,
o Mariana Novae gloria magna CHESAE.

Eccho Conversorum

Vivat o Vivat! premat Annus Annum
Insequentem, qui premat insequentes
Plurimos, Vivat facilem Senectam
Omne per aevum!

Calculus omnium Marianum amantium:

Vota DEUS firmet! Tua sic ante silesceat
Fama, nec ante Tuus diminuetur honos:
[23r] Quam VER flore novo, quamque AESTAS messe carebit;
Fructibus AUTUMNUS, frigore tristis HIEMS.
Quamque dies Aestiva brevis, NOX longa, vicissim
Longa dies brevior NOX hiemalis erit.

Suspirium ad DEUM Patrem, Filium et Spiritum Sanctum pro celeberrima DIVAque ROMA Orbis Universi Capite Annum Sanctum feliciter celebrante

O Aeterne DEUS pacisque Togaeque sequester,
Limpide communis fons et origo boni!
Auspice Te vigeat semper Sanctissima ROMA!
Floreat ah! CLEMENS DECIMUS orbe PATER!
Floreat aequae corona VIRUM⁴⁰ Tibi Purpuratorum,
O vigeat ROMAE quilibet Ordo diu!
Hic bonitate Tua fundata ECCLESIA, coelum
Dum stabit, florens stet vigeatque, precor!
Musarum Heroës, adversis eripe fati
Ingenua {populum / juvenes},⁴¹ qui pietate colunt.
O PATER aure preces benignissima suscipe nostras,

³⁹ *Viris – piis* egymás alá írva kapcsos zárójellel mutat a *vota* szó felé.

⁴⁰ Eredetileg: *Virum corona*, de a szerző egyidejűleg jelezte a két szó cseréjét számjelzéssel.

⁴¹ A *populum* és a *juvenes* egymás alá írva, mindkét irányba kapcsos zárójellel kötve.

Et simul ITALICUM protege, quaeso, SOLUM!
Tanta Tibi poscit tenui modulamine Musa
Pannonis, et resonat {Vir Reverende, / Roma benigna,}⁴² Vige!

Dedicatio:

Accipe pro strena, Reverende VIR, optime Fautor,
Quae Tibi ex animo nostra Thalia litat.
Atque meis faveas multum, Pater InclYTE, rebus,
Ut Tuus aeternum sim maneamque cliens.

Haec sunt illa gratae mentis obligatissima Desideriis suspiriisque juncta officia
Reverendissimae Dignitati Vestrae sub Ipso Novi Annu auspicio qua licuit devotione
fusa a

clientum minimo
Thoma Antonio Thuranski
Pannonio Converso m.p.

[23v] *Külzetten:*

Viro Reverendissimo, Amplissimo Omnique virtutum genere Spectatissimo
Domino Sosino Florentino, Inclutae Novae Domus Patri Mariano Superiori, etc.,
Domino Fautori, Patrono et Mecaenati meo aeternum debito observantiae cultu
suspiciendo

---

⁴² *Vir Reverende – Roma benigna* egymás alá írva, mindkét irányba kapsos zárójellel kötve.

Rövidítések és irodalomjegyzék

- ASV Archivio Segreto Vaticano
- *
- FOSI
2011 FOSI, Irene: *Convertire lo straniero. Forestieri e Inquisizione a Roma in età moderna*. Roma, Viella, 2011. (La Corte dei Papi 21.)
- KÁDÁR
2014 KÁDÁR Zsófia: *A pozsonyi Szent Salvator-templom katolikus használatba vétele (1672–1673)*. In: *Koraiújkor-ÁSZ. Koraiújkor-történettel foglalkozó doktoranduszok tanulmányai*. Szerk.: Kádár Zsófia–Kökényesi Zsolt–Mitropulos Anna Diána. Budapest, ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, 2014. 200–229.
- MARKUSOVSKY
1896 MARKUSOVSKY Sámuel: *A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum története kapcsolatban a pozsonyi ág. hitv. evang. egyház múltjával*. Pozsony, 1896.
- MATHEUS
2005 MATHEUS, Ricarda: *Mobilität und Konversion. Überlegung aus römischer Perspektive*. In: *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, 85(2005), 170–213.
- 2012 MATHEUS, Ricarda: *Konversionen in Rom in der Frühen Neuzeit. Das Ospizio dei Convertendi 1673–1750*. Berlin–Boston, De Gruyter, 2012. (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 126.)
- PAGANO
1998 PAGANO, Sergio: *L'Ospizio dei Convertendi di Roma fra carisma missionario e regolamentazione ecclesiastica (1671–1700)*. In: *Ricerche per la storia religiosa di Roma. Studi, documenti, inventari. Vol. 10. „Dall'infamia dell'errore al grembo di Santa Chiesa”. Conversioni e strategie della conversione a Roma nell'età moderna*. Roma, 1998, 313–390.
- RMK II. *Régi Magyar Könyvtár. II. kötet. Az 1531-1711. megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*. Közreadja: Szabó Károly. Budapest, 1879.

SZINNYEI
1914

SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. XIV. köt. Budapest, 1914.

SZÖGI
2011

SZÖGI László: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon, 1526–1700*. Budapest, ELTE, 2011. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 17.)

THURÁNSZKY
1938

THURÁNSZKY László: *A Thuriki (recte Thurapataki) és Komjáthnai Thuránszky család története és leszármazása*. Sátoraljaújhely, 1938.

